

Bourdieu 1993:

En casestudie i videnskabelig helliggørelse

Af Loïc Wacquant

Ved hjælp af arkivmateriale og personlige vidnesbyrd rekonstruerer jeg her de betingelser, hvorunder Bourdieu i 1993 modtog Det Nationale Center for Videnskabelig Forsknings guldmedalje, Frankrigs største videnskabelige pris, som et særligt velegnet eksempel på de eksistentielle overvejelser og den institutionelle indfangning, der kan være forbundet med en sådan akademisk hyldelse/helliggørelse. Bourdieus takketale ved modtagelsen af prisen og ceremonien, hvor han holdt denne tale, er af tre grunde interessante for sociologiens historie og sociologiens sociologi. Talen og ceremonien viser, hvordan en central skikkelse inden for faget personligt oplevede, reflektivt iagttog og praktisk/konkret navigerede i det sammenhængende felt af videnskab, autoritet og magt. Begivenheden markerer 1993 som et vigtigt år i Bourdieus intellektuelle udvikling, der førte til en ny dagsorden, hvor han fremhævede staten som en altafgørende symbolsk magt, gruppedannelsens alkymi og den demokratiske politiks uindfrie løfter; og begivenheden kan være med til at forklare, hvorfor han i 1990'erne mere åbenhjertigt tog del i den offentlige debat. Bourdieus ambivalente modtagelse af prisen illustrerer også hans begreb om 'fornuftens realpolitik' og sætter eftertrykkeligt en ende på Durkheims lange ophold i mørket ved at genindsætte sociologien på dens rette plads ved det videnskabelige zenit i det land, hvor den blev undfanget.

*

La médaille d'or du CNRS

1993 markerede en form for skillevej for Pierre Bourdieu (1930-2002). Året før havde han udgivet *Les règles de l'art* (1992, *The Rules of Art*, 1996), 'hans Flaubert', som et indirekte svar på Sartres udfordring i *L'Idiot de la famille* (1971, *The Family Idiot*, 1981) i form af en historisk sociologisk undersøgelse af den symboliske revolution, der lå til grund for opfindelsen af det æstetiske blik og udkrystalleringen af det litterære kosmos, og tilbød sin læser det, som Bourdieu betragtede som sin første fuldt udviklede anvendelse af sit centrale begreb 'felt', som han havde arbejdet på i tre årtier (Bourdieu, ([1992]1996).¹⁾ Vores bog, *Refleksiv sociologi*, der var den første omfattende analytiske vejviser til og tematiske oversigt over hans værker, var netop udkommet på syv sprog (den engelske original og på fransk, italiensk, hollandsk, norsk, bulgarsk og catalansk, og fem yderligere oversættelser var undervejs; på dansk udkom den i 1996 med femte oplag i 2009), hvilket vidnede om den stigende internationale interesse for hans sociologi og denne sociologis indflydelse (Bourdieu & Wacquant, ([1992]2009). Denne indflydelse kom yderligere til udtryk som følge af den simultane udgivelse af en engelsk sprog samling af Bourdieus første artikler om feltet for kulturel produktion, *The Field of Cultural Production*, og af den første tværfaglige essaysamling om hans tænkning i USA, *Pierre Bourdieu: Critical Perspectives* (Calhoun et al., 1993), der var baseret på et symposium, der var blevet afholdt ved Center for Psychosocial Studies i Chicago et par år tidligere, og som bekræftede, at den amerikanske fæstningsmure ved centret for sociologiens "planetære ortodoksi" ([2004]2006) var begyndt at slå revner.²⁾

I vinteren 1993 blev det teamprojekt, der var blevet udtænkt og ledet af Bourdieu om den sociale lidelses udspiring og former i det moderne samfund, realiseret i form af udgivelsen af *La misère du monde* (Bourdieu et al. ([1993], *The Weight of the World*, 1999). Det 1000 sider store bind, der bestod af en række perspektiverende betragtninger med udgangspunkt i Frankrigs opdelte klassestruktur og spændingspunkter i denne, gjorde sig øjeblikkeligt og på sensationel vis bemærket uden for den akademiske kreds af læsere. Allerede inden året var omme, var der blevet solgt 100.000 eksemplarer af bogen, der udløste gensidigt forbundne debat-

ter på tværs af de akademiske, journalistiske og politiske sfærer og affødte teaterstykker og billedkunst. Bourdieus intention med denne bog havde været at flytte grænserne for metodologiske konventioner og sociologisk tænkning, så man kunne få "et genetisk og generisk greb" om de "næsten uendelige nuancer i de strategier, som aktører anvender i deres hverdagsliv" ([1993]1999:910, 903). Men han ønskede også at eksemplificere den sokratiske drivkraft i hans form for *socioanalyse* (Bourdieu 1991a), dvs. den principielle ydmyghed, hvormed den anskuer og tilnærmer sig almindelige menneskers almindelige handlinger, tanker og følelser i sine bestræbelser på at skabe instrumenter for en 'social maieutik' (jordemoderkunst), der kan give dem redskaberne til at forstå det sociale princip, der ligger til grund for deres personlige problemstillinger.³⁾ I forbindelse hermed ønskede Bourdieu at kortslutte mediernes og de etablerede partiers normale censur og præsentere offentligheden for en ny gruppe problemstillinger, der var affødt af samspillet mellem en relativ 'fattigdom som position' og en mere absolut 'fattigdom som vilkår', der var udløst af den accelererende differentiering af det sociale kosmos og demonteringen af den keynesianske velfærdsstat. Det stod klart, at *La misère du monde* havde nået sit mål, da den konservative premierminister Édouard Balladur opfordrede medlemmerne af sin regering til at læse bogen for at føle landets puls, og endnu klarere, da Bourdieu blev inviteret til at præsentere sin diagnose i det kendte tv-program *La Marche du siècle*, der blev sendt i primetime, i dialog med fortalere for hjemløses rettigheder, Abbé Pierre, der på det tidspunkt var den mest populære person i Frankrig.⁴⁾ For at give næring til den offentlige debat brød Bourdieu med sin årelange politik om at begrænse sine medieoptrædener til det absolut minimale og gav interview om denne bog til nationale dagblade og ugeblade såsom *Le Monde*, *Libération* og *L'Express* såvel som ukonventionelle publikationer såsom *Télérama* (et blad, der mest af alt er en tv-guide), *Actualités sociales hebdomadaires* (et nyhedsbrev for socialarbejdere og lignende faggrupper) og flere franske og udenlandske radiostationer.

1993 var også året, hvor Bourdieu synteti-

serede resultaterne og konkluderede på sin treårige forelæsningsrække om staten på Collège de France (publiceret posthumt som *Sur l'État. Cours au Collège de France, 1989–1992*, 2012). Efter i årtier at have kredset om Leviathan havde forfatteren til *La noblesse d'état* (1989, *The State Nobility*, 1998) besluttet sig for at tackle den frontalt fra flere forskellige vinkler på én gang: teoretisk, historisk og empirisk. Denne nye store analytiske front blev annonceret gennem en række forbundne artikler, der kortlagde 'det bureaukratiske felts opståen og struktur' ([1993]1994) som stedet for monopoliseringen af legitim symbolsk vold; kastede lys over 'statens grundlæggende ambivalens' ([1993]1998) som et redskab til at fremme det universelle, men også som et redskab, som de, der er bærere af kulturel kapital, kan bruge til at bemægtige sig det universelle; og sporede konsekvenserne af den politiske autoritets kapitulation over for markeds kræfterne med skiftet fra statens 'venstre hånd' til dens 'højre hånd' i de højtudviklede samfund (Bourdieu 1992). Tilsammen satte forelæsningsrækken og de afledede publikationer en ny kurs for Bourdieus intellektuelle dagsorden med udgangspunkt i spørgsmålet om de kampe, der blev ført om den historiske definition og implementering af demokratiske idealer, ligesom de ansporede ham til at forøge omfanget af og uddybe sine bidrag til den offentlige debat i det årti, der fulgte (Wacquant 2005a, især s. 9-13).

Hen over sommeren selv samme travle år forberedte Bourdieu udgivelsen af *Actes de la recherche en sciences sociales* nr. 100, det tidsskrift, som han selv havde grundlagt og havde redigeret siden 1975, og som tjente som talerør for en insisterende tværfaglig sociologi, der forbandt videnskabelig strenghed, epistemologisk refleksivitet og sociopolitisk relevans – på samme måde som *L'Année sociologique* havde gjort det et århundrede tidligere for Durkheim og hans følge (Wacquant 2005b). Det er svært at overdrive den centrale stilling, som *Actes* spillede i de mange platforme for videnskabelig produktion, som Bourdieu udviklede gennem årene.⁵⁾ Ud over at afføde en mangfoldighed af empiriske undersøgelser, der var baseret på fusionen mellem teori og me-

tode, fungerede tidsskriftet som et værksted, hvor han kunne afprøve, teste og udvikle sin analytiske dagsorden ved at føre den ind i nye terræner, eksperimenterere med grafisk design og statistiske teknikker (såsom Multipel Korrespondensanalyse)⁶ og beskæftige sig med tværfaglige emner, der kunne fremme sammenligning og induktion. Opnåelsen af denne milepæl havde en særlig betydning for Bourdieu, ikke blot på grund af den personlige investering af tid og energi, han havde lagt i tidsskriftet, men også fordi *Actes* på bedste vis manifesterede den kollektive natur af hans intellektuelle projekt og gjorde op med et fransk intellektuelt miljø, der var forblændet af "den litterære (og meget parisiske) opfattelse af 'skaberakten' som den isolerede forskers enestående bedrift" ([2004] 2006:33).⁷ Dette jubilæumsnummer, der indeholdt artikler af Carl Schorske om det sociologiske mytteri, der driver Gustav Mahlers musikalske kompositioner, Robert Darn-ton om bøgernes centrale rolle for den franske revolution, William Labov om måder at bekæmpe analfabetisme på, Eric Hobsbawm om den særlige logik, der kendetegner etniske konflikter, og Amartya Sen om forholdet mellem moralske koder og økonomisk succes, sammen med en hidtil upubliceret tekst af Erving Goffman om 'upersonlig kommunikation', var en bekræftelse på tidsskriftets internationalistiske vision såvel som dets redaktørs ønske om at præsentere innovative tanker formuleret af en ny generation af samfundsforskere, der var lydhøre over for det bachelardianske imperativ om *konstruktionen af objektet*. Bourdieu ([1994]1996) bidrog selv til dette nummer med et af sine bedste essays, 'À propos de la famille comme catégorie réalisée', hvor han fremlagde grundstenene til en generel model for gruppedannelse gennem den historiske udøvelse af symbolsk magt i det sociale rum og en kognitiv/affektiv kollektiv konstruktion, der passer fint sammen med hans teori om staten som den væsentlige kilde til effektiv klassificering (Wacquant, 2013).

Så kom nyheden om, at Pierre Bourdieu var blevet tildelt Det Nationale Center for Videnskabelig Forsknings (Centre national de la

recherche scientifique, CNRS) guldmedalje, Frankrigs største videnskabelige pris. Medaljen, der første gang blev uddelt i 1954, gives hvert år til "en videnskabelig personlighed, der har tilvejebragt et enestående bidrag til forskningens dynamik og genlyd". Denne nyhed bekræftede originaliteten og betydningen af Bourdieus sociologi og placerede ham definitivt øverst i det kollegiale hierarki. I den officielle pressemeddelelse fra CNRS den 15. september 1993 stod der blandt andet:

Pierre Bourdieu, professor ved Collège de France, har genrejst fransk sociologi ved konstant at forene eksperimentel præcision med teori, der har rod i filosofi, antropologi og sociologi. Denne metodologi har gjort det muligt for ham med en videnskabelig stringens, der er særkendet ved hans analyser, at beskæftige sig med en række grundlæggende spørgsmål inden for samfundsvidenskaberne. Hans vigtigste og mest generelt anerkendte bidrag handler om den rolle, som uddannelse og kulturel kapital spiller i reproduktionen af sociale forskelle, og om den rolle, som det kulturelle forbrug spiller som tegn på distinktion. Inden for rammerne af Centre de sociologie de l'éducation et de la culture, et CNRS-laboratorium, har Pierre Bourdieu takket været sin stærkt innovative forskning, der konstant har lagt vægt på tværfaglighed, uddannet en lang række forskere, der har været med til at skabe det ry, som fransk forskning i dag har inden for sociologi, historie, antropologi og sociolingvistik. Pierre Bourdieu har skrevet mange artikler og mere end tredive bøger, de fleste af dem oversat til flere sprog. Nogle, såsom *Les héritiers*, *La distinction* (da. *Distinktionen*) og *La misère du monde*, har været store begivenheder i det intellektuelle liv og har opnået anerkendelse fra brede kredse. [...] Bourdieu, der er en utrættelig videnskabelig igangsætter, har udviklet sig til en intellektuel iværksætter, der har grundlagt en teoretisk skole. Han er til stede på alle fronter, har et bredt internationalt ry og hører i dag til blandt de store intellektuelle i den europæiske tradition.

Tildelingen af denne pris satte Bourdieu i lidt af et dilemma. For sagen var, at han var

et meget genert og privat menneske med en dybt antinarcissistisk personlighed, præget som den var af de fællesskabsorienterede værdier i Béarn, hvor han var vokset op i mellemkrigstiden (Bourdieu, [2002]2008), ([2004]2006:86-97). Selv om han var steget helt til tops inden for den intellektuelle verden, følte han sig aldrig hjemme i denne verden, hvor det var sædvane at forherlige selvet og prise akademisk aristokratisme; han brød sig ganske enkelt ikke om at befinde sig i rampelyset; og han kunne ikke fordrage akademisk pomp og pragt.⁸⁾

Derudover gjorde hans ”modsetsningsfulde forhold til den akademiske institution, præget af oprør og underkastelse” (Bourdieu ([2004]2006: 131-132; den danske oversættelse af passagen er lettere modificeret) ham tilbøjelig til at sætte spørgsmålstegn ved, hvorvidt den var berettiget til at tildele udmærkelser; lige siden sin tid som studerende på l'École normale supérieure, der i et århundrede havde været udklækningssted for Frankrigs førende intellektuelle, blev ”den selvsikkerhed, der er forbundet med den kendsgerning, at man ved sig anerkendt, i selve sit væsen [...] tæret af den mest radikale usikkerhed om den anerkendende institution, denne forfængelige og falske ravnemor ([2004]2006:132). Fra midten af 1960-erne og fremefter, da han nægtede at bøje sig for doktorafhandlingens sakrosankte krav, havde han stået fast i sit resolute ”opgør med den akademiske verdens forfængelighed” ([2004]2006:96). Tilbage i 1981 havde han seriøst overvejet at takke nej til professoratet i sociologi på Collège de France, landets førende akademiske institution, fordi han vægrede sig mod tiltrædelsesforelæsnings officielle pomp og pragt. Han sagde først ja til stillingen, efter at han havde fundet ud af, hvordan han kunne vende situationen på hovedet og transformere forelæsnings til et performativt paradigme for den reflektive sociologi ved at afholde en ’forelæsning om forelæsnings’, hvor han dissekerede den sociale baggrund for og fremhævede den symbolske vilkårlighed i selve den ’helligørende rite’, han udførte (Bourdieu, 1982).⁹⁾

Men den udfordring, som CNRS’ tildeling af prisen til ham udgjorde, stak dybere og handlede om mere end personlig psykologi.

Priser, palmer, titler, trofæer, hyldester, hædersbevisninger og lovord, også af videnskabelig art, gjorde Bourdieu ilde til mode, fordi de – som demonstreret i hans sociologiske undersøgelser af feltet for kulturel produktion – er en del af ’de symbolske varers økonomi’, der nærer ’det kollektive selvbedrag’, ved hjælp af hvilket institutioner mystificerer aktører og opretholder sig selv ([1994] 2006: kapitel 6). De er symboler i den sociale alkymi, hvorved anerkendelse avler mangel på anerkendelse, og magtrelationer forvandles til relationer, der tager deres udgangspunkt i beundring og hengivenhed; og de markerer såvel som maskerer spændingspunkter mellem åndelige og verdslige kræfter – dette er grunden til, at Bourdieu gerne citerede Gustave Flauberts spydighed om, at ”ære vanærer” (Bourdieu, 1993a: 154). Som den overlegne teoretiker bag begrebet om symbolsk magt, det vigtige begreb, der befinder sig i centrum for hans livsværk, var Bourdieu kun alt for godt klar over, at de offentlige former og formaliteter, hvormed institutioner *helliggør* personer, genstande eller handlinger, dvs. sætter dem ”ved siden af og over det verdensbundne” – for at genkalde sig Durkheims ([1912]1995) oplysende definition i *Formes élémentaires de la vie religieuse* – udgør en stor fare, idet de indhylder de, der således ’ophøjes’, i et net af kollektive forventninger, lovmæssige forpligtelser og organisationsmæssige bånd, der kan lamme, hvis ikke neutralisere dem, hvorved deres ikonoklastiske kraft sløves.¹⁰⁾

Samtidig var en anden del af Bourdieu for én gangs skyld tilbøjelig til at tage imod 1993-prisen, og det af tre grunde. For det første: Af alle akademiske hædersbevisninger var denne den eneste, som han – baseret på sine empiriske analyser af den franske akademiske verden – agtede. I sin diskussion af den statistiske konstruktion af universitetsfeltets struktur i *Homo Academicus*, der var blevet publiceret et årti tidligere, hævder Bourdieu ([1984]1988:33), at medlemskab af l'Académie française og modtagelse af CNRS’ guldmedalje ville konstituere to stærke ”institutionaliserede tegn på videnskabelig prestige”, der vidner om *specifik intellektuel kapital* i modsætning til akademisk kapital af den bureaukratiske slags,

Invitation til prisceremonien

hvis det ikke var for det forhold, at den første ”i lige så høj grad helliggør etisk-politiske tilbøjeligheder som videnskabelige præstationer”, og at den sidste er ”helt ekstraordinær” og derfor uddeles for lidt til at tjene som en pålidelig indikator (kun 1,2 procent af alle de parisiske akademikere, der havde indgået i undersøgelsen fra 1968, havde fået den) (Bourdieu ([1984]1988:68).

For det andet havde den kendsgerning, at medaljen primært var blevet uddelt til videnskabsmænd, herunder et halvt dusin nobelprismodtagere (og to modtagere af The Field Medal) inden for specialiserede forskningsfelter, hvis uafhængighed af verdens autoritet er uden for enhver diskussion, stor betydning for Bourdieu – især på baggrund af hans principielle og praktiske forpligtelse på videnskabernes epistemologiske enhed (Bourdieu, 1991b, [2001]2004).¹¹⁾ I 1993 var status den, at CNRS’ guldmedaljetagere bestod af 12 fysikere (herunder fire nobelprismodtagere), 11 inden for de biologiske videnskaber (biologi, immunologi, fysiologi og genetik, blandt dem en nobelprismodtager), seks kemikere (hvoraf en havde fået Nobelprisen), tre matematikere såvel som seks forskere inden for samfundsvidenskaberne og de humanistiske fag: Raoul Blanchard

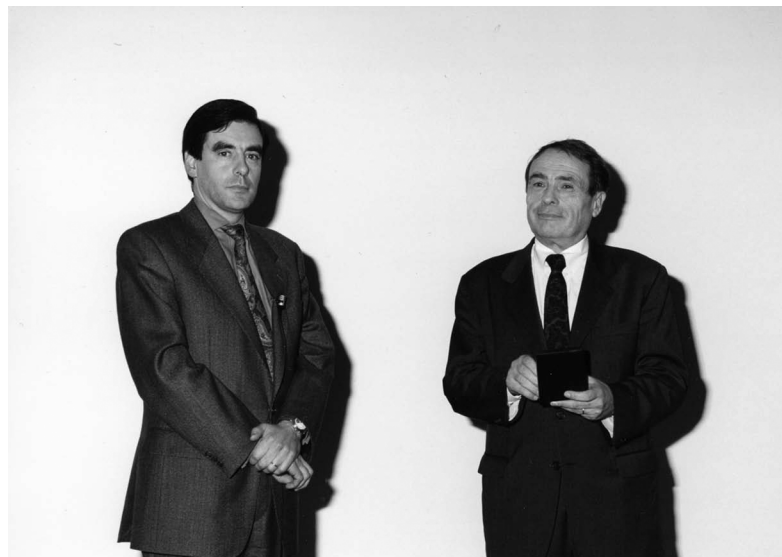
(1960), antropologen Claude Lévi-Strauss (1967), arkæologen André Leroi-Gourhan (1973), historikerne Jean-Pierre Vernant (1984) og Jacques LeGoff (1991) og Bourdieus egen mentor (såvel som Foucaults lærer), filosofen Georges Canguilhem (1987). For det tredje – og mest vigtigt – ville Bourdieu, som denne liste afslører, blive *den første sociolog til at modtage denne hædersbevisning*, således at han i forsøget på at overvinde sine private forbehold kunne vælge at betragte medaljen som udtryk for en kollektiv hyldest og ikke en personlig.

Dette var med til at sætte det centrale tema for og hovedideen i hans tale ved prisceremonien: så at sige at videregive medaljen til ’pariadisciplinen’ sociologi, som han bevidst havde valgt at kaste sig over i midten af 1960’erne efter at have opgivet sin fastansættelse som en filosof med et antropologisk tilsnit (Bourdieu [1987]1994:5-8, 20-1, [1997]2000: 33-43). Forfatteren til bogen om sociologi som fag, *Le métier de sociologue* (1973), flyttede således søgelyset fra sine individuelle præstationer til fagets kollektive præstationer, således at han kunne tage brodden af sin personlige nervøsitet og løsne de spæn-

dingen, der var affødt af den ”antinomi mellem videnskab og social respektabilitet”, der er en del af videnskaben selv ([1984]1988: 87). Dette standpunkt udtrykte også fint hans vision om *forskning som en i bund og grund kollektiv aktivitet*, hvis sande subjekt ikke er den individuelle forsker, men det videnskabelige felt *in toto*, dvs. det dynamiske net af objektive positioner og subjektive positioneringer, der konstituerer det som et rum for agonistiske udvekslinger, der er rettet mod produktionen af sande udsagn gennem gensidig stimulering og kontrol af hinanden på kryds og tværs:

En videnskabsmand er det videnskabelige felt som person, en person, hvis kognitive strukturer er homologe med feltets strukturer, og som derfor konstant er tilpasset de forventninger, der er indskrevet i feltet. [...] Hver eneste videnskabelig handling er – ligesom enhver praksis – produktet af mødet mellem to historier, inkarneret historie i form af dispositioner og objektiveret historie i selve feltets struktur såvel som i tekniske objekter (såsom instrumenter), publikationer osv. (Bourdieu, [2001] 2004:41, 35)

Medaljeceremonien, der fandt sted i et rigt udsmykket amfiteater, der var stopfyldt af to hundrede gæster med formel påklædning, herunder de lettere intimiderede medlemmer af Centre de sociologie européenne, åbnede med en lille film (lavet til lejligheden i Beta SP-format af den anerkendte instruktør Jacques Brissot), der tegner et kalejdoskopisk portræt af Bourdieus intellektuelle persona (Brissot, 1993). Klippene i filmen viser ham på skift, mens han afholder en formel forelæsning om staten på universitetet i Amsterdam, og mens han kritiserer de ’journalist-filosoffer’, der underminerer standarden for intellektuel produktion,¹²⁾ såsom Jean-Marie Cavada, den tv-vært, som man ser interviewe ham under hans ’topmøde’ med Abbé Pierre, og Serge July, chefredaktør for den venstreorienterede avis *Libération*, der fortæller, at han som ung fulgte et kursus hos Bourdieu (jeg hørte flere gange Bourdieu omtale ham som ”den dumme student, jeg nogensinde har haft”). Den viser ham i samtale med Salman Rushdie, Toni Morrison og Susan Sontag i forbindelse med det stiftende møde i International Parliament of Writers, og imens han giver et interview i national radio om *La misère du monde*'s

Forskningsminister François Fillon sammen med medaljemodtageren Pierre Bourdieu.

© CNRS Photothèque/Nicole TIGET.

samfundsmæssige indflydelse.¹³⁾ Den viser også to af hans doktorstuderende, der reflekterer over hans stil som mentor – de spørger med, at han nægter at ”lade [dem] se ham som [deres] far”, samtidig med at han spiller rollen som *Doktorvater* (vejleder). I fem minutter – kort tid for publikum, men uden tvivl uendelig lang tid for Bourdieu – ser vi forfatteren til *Distinktionen* krydse grænserne mellem lande, domæner for social og kulturel udforskning og erkendelsens og handlingens sfærer.

Bourdieu blev derefter kaldt på scenen for at modtage prisen fra François Fillon, den unge forskningsminister (han blev 14 år senere Nicolas Sarkozys premierminister), og holde sin takketale. Som et konkret møde mellem det akademiske felt (repræsenteret af CNRS' leder), det politisk-bureaukratiske felt (personificeret i Fillon) og det journalistiske felt (ved tilstedeværelsen af journalister fra landets største medier),¹⁴⁾ gav ceremonien Bourdieu en platform med stor indflydelse, en platform, hvorfra han kunne fokusere på den videnskabelige karakter af det sociologiske projekt og tale for forsvaret af det akademiske mikrokosmos' autonomi. Den gav ham også mulighed for endnu en gang at betone uundværligheden af sociologiens sociologi som en løftestang til styrkelse af fagets epistemologiske status og fremme af dets uafhængighed fra tidsbestemte kræfter (Bourdieu, 1982, [1984]1988, 1991b, [1997]2000, [2001]2004). At holde en tale med det formål at lovprise sociologien materialiserede således Bourdieus begreb om 'fornuftens realpolitik', ifølge hvilken videnskab ikke er en kantiansk transcendent, men en *fortløbende historisk opfindelse*, der gør fremskridt ved at kæmpe for at sikre de institutionelle betingelser for indprentningen og virkeliggørelsen af dens idealer, begyndende med tilstrækkelige ressourcer, et tilstrækkeligt antal job til unge forskere og kollektiv beskyttelse mod mediens indblanding og politisk pres.¹⁵⁾

På grund af det høje følelsesmæssige pres, som denne offentlige formalitet lagde på ham, var Bourdieu opsat på at ryste den akademiske verden lidt og presse på for et

umiddelbart udbytte af investeringen. Og således, *horresco referens*, tøvede han ikke med at kaste sig ud i det åbenlyse sociale barbari, som det var i al offentlighed at bede om en rimelig andel af positioner til sine studerende og samarbejdspartnere, der så længe systematisk havde været udelukket fra Det Nationale Center for Videnskabelig Forskning (CNRS) såvel som fra *École des hautes études en sciences sociales* af portvagter, der ønskede at begrænse hans indflydelse og bevare deres monopol på midlerne til videnskabelig produktion.¹⁶⁾ Og han irettesatte helt åbent ”regeringer fra både højre og venstre” for at bruge flere midler på ”undersøgelser, som er videnskabeligt unyttige og økonomisk ruinerende” end på budgettet til Collège de France (Bourdieu, 2013). Denne dristige afslutning henrykte forskerne og det akademiske personale blandt publikum, der muntert applauderede, mens den forbløffede de videnskabelige og politiske notabiliteter på første række. Dette træk var så bemærkelsesværdigt, at den normalt besindige Fillon følte sig kaldet til at bryde med protokollen og gå tilbage til talerstolen og svare på Bourdieus anklage om den forkerte brug af samfundsvidenskab som et middel til ”rationel demagogi” i et anstrengt forsøg på at genoprette den rette etikette.

Bourdieu, der hermed stod konfronteret med de højeste repræsentanter for den politiske og mediemæssige magt, gjorde sig umage med at genbekræfte samfundsvidenskabernes holdning i tilsigtet distance fra og vagtsom modstilling til begge magtformer. Med inspiration i Weber ([1918]2004) afviste han det påtvungne og falske valg mellem den rolle, som samfundsprofeten spiller, og den rolle, som den teknokratiske ekspert spiller. Men derfor satte han ikke spørgsmålstejn ved værdien af sociologiens samfundsmæssige mission, ligesom han ikke undervurderede omfanget og spændvidden af denne mission: Tværtimod talte han for sociologiens udvikling som en af de ”kritiske modmagter”, der har til opgave at kaste lys over muligheder for og veje til social transformation og som en ”offentlighedens tjener”, der er i stand til at ”spille en sokratiske rolle som både enkeltindviders og gruppers fødsels-hjælper” (Bourdieu, 2013), dvs. udforme vel-funderede redskaber for personlig og kollek-

Bourdieu holder sin takketale.
© CNRS Photothèque/Nicole TIGET.

tiv selvtilegnelse – og således konkret realisere det kald, som filosofien traditionelt har varetaget.¹⁷⁾

Bourdieus takketale i forbindelse med modtagelsen af CNRS' guldmedalje og afholdelsen af den ceremoni, hvor han læste den, i en hakkende stemme, der nervøst udfyldte den rungende tavshed, der omsluttede ham, er af tre grunde interessant for sociologiens historie og sociologiens sociologi. For det første illustrerer begivenheden, hvordan Pierre Bourdieu personligt oplevede, refleksivt iagttog og praktisk/konkret navigerede *i det sammenhængende felt af videnskab, autoritet og magt*. Den tilvejebringer et sjældent perspektiv i terrænhøjde på, hvordan en central skikkelse inden for faget konkret anvendte videnspolitikken, og er et særligt velegnet eksempel på de eksistentielle overvejelser og den institutionelle indfangning, der kan være forbundet med videnskabelig helliggørelse.¹⁸⁾ For det andet markerer begivenheden 1993 som et *vigtigt år i Bourdieus intellektuelle udvikling*, hvor han efter at have konsolideret sine teorier og indfriet den forskningsdagsorden, der førte til *La distinction* og *Les règles de l'art*, åbnede op for en

ny fase af undersøgelser, der fremhævede statens janusansigt, det gådefulde i gruppedannelsens alkymi og den demokratiske politiks uindfriede løfte, der førte hans teori om symbolsk magt ind i en helt ny dimension (se især Bourdieu ([1997]2000: kapitel 5 og 6). Tildelingen af Frankrigs største videnskabelige pris gav Bourdieu den selvsikkerhed, som det krævede én gang for alle at skille sig af med den *sociologiske outsiders* fremtoning og til fulde stille sig i spidsen for ledelsen af og forsvaret af Den Sociologiske By.¹⁹⁾ Den tilvejebragte også et videnskabeligt fundament, der var stærkt nok til at få ham til mere åbenhjertigt at tage del i den offentlige debat og bruge sin model for klassifikationskampe til direkte at gribe ind i dem som en form for *anvendt refleksiv sociologi* (Bourdieu, [1998] 1999, [2000]2003) – i stedet for fuldstændig at sublimer sine politiske impulser ind i sit videnskabelige arbejde, som han havde været tilbøjelig til, siden han udførligt havde udviklet denne formel i sit tidlige algeriske arbejde (Wacquant, 2004, 2005a: 11-13).

Men hvis året 1993 markerer en milepæl i Bourdieus personlige rejse og et kursskifte i hans videnskabelige rejse, er man nødt til at gå et helt århundrede tilbage for at forstå

den sande betydning af denne guldmedalje for samfundsvidenskabernes historie. Den 3. marts 1893 på Sorbonne forsvarede en ung forsker ved navn Émile Durkheim ([1893] 2000) en dristig dissertation med titlen *Om den sociale arbejdsdeling*, hvilket bebudede en ny disciplins bekræftelse af sig selv og dens spirende krav på at være de litterære og filosofiske tilgange, der hidtil havde styret studiet af samfundet og historien, overlegen. Dette forsvar blev øjeblikkeligt kategoriseret som "en begivenhed", og værket præsenterede "grundstenen til et nyt bygningsværk" (ifølge eksamenskomiteens officielle rapport, citeret af Fournier, 2007:188). Men blot to årtier senere decimerede første verdenskrigs blodbad durkheimerne og jævnedes dette bygningsværk med jorden og efterlod næsten kun Marcel Mauss tilbage til at bjærge deres arv midt i de nationale murbrokker. I mellemkrigs-tiden blev Durkheim allerede erklæret for en "død hund" – for at bruge Marx' henvisning til Lessings grusomme udtryk om Spinoza – og filosofien genvandt hurtigt sin forrang, manifesteret i den indflydelse, som 'de tre H'er' – Hegel, Husserl og Heidegger – havde, hvorved vejen for den sartreske fænomenologis ubesværede dominans i midten af det 20. århundrede var banet (Descombes, [1979]1986). Det tog yderligere to årtier for den strukturalistiske bølge at genoplive det durkheimske projekt om en videnskab om samfundet, der var bygget på "en filosofi uden subjekt" og at føre den unge filosof Bourdieu frem til den sociologiske kyst (Bourdieu & Passeron, 1967). Ved at gå efter guldet i 1993 satte Bourdieu eftertrykkeligt en ende på Durkheims lange ophold i mørket ved at genindsætte sociologien på dens rette plads ved det videnskabelige zenit i det land, hvor den blev undfanget.

Tak

Jeg vil gerne takke afdøde Pierre Bourdieu (som projektet om at udgive hans guldmedaljetale blev udklækket sammen med tilbage i 1997), Jérôme Bourdieu, Marie-Christine Rivière, Gabrielle Balacz og Gilles L'Hôte fra Collège de France såvel som Delphine Thierry-Mieg, Christelle Pineau og Sophie Deswarte fra CNRS Images. Jeg ønsker også at takke Patrick Champagne, Odile Henry, Remi Lenoir, Francine Muel-Dreyfus, Louis Pinto og Gisèle Sapiro for deres vidnesbyrd, Megan Comfort og Tom Medvetz for deres redaktionelle råd og Sarah Brot-

hers' bibliotekshjælp. Eftersom kronologien her er vigtig, har jeg angivet Bourdieus publikationer i deres oprindelige kronologiske rækkefølge.

Oversat af Joachim Wrang

NOTER:

1. Indtil kort tid før, at bogen gik i trykken, var dens titel 'Forfatterens synspunkt', hvilket (ved at sætte det litterære mikrokosmos over for familien) tydeliggør relationen til Sartres *magnus opus* i fem bind. *Les règles de l'art* var Bourdieus svar til Sartre og hans form for fænomenologi (der hen af vejen blev blandet op med psykoanalyse og marxisme), på samme måde som *Den praktiske sans* både var en hyldelse til og en overvindelse af Lévi-Strauss' form for strukturalisme. I Bourdieus øjne ([1980]2007: især s. 21-3, 53-9) var Sartre og Lévi-Strauss rene personifikationer af de to poler i den store subjektivismen-objektivismen-antinomi, som han stræbte efter at overvinde.
2. Tidsskriftet *French Cultural Studies* udgav også et særnummer om Bourdieus værk, der ikke helt tilfældigt begyndte med en personlig kommentar om Sartre skrevet af Bourdieu (1993b). Et udvalg af Bourdieus tekster om 'politikens sociologi' udkom på russisk (redigeret af Natalia Chmatko) i hælene på en essaysamling om videnskab og politik på tysk og endnu et udvalg om feltbegrebet på græsk. En bog bestående af dialoger mellem Bourdieu og kunstneren Hans Haacke, der havde base i New York, om det spændingsfyldte forhold mellem kunstverdenen og økonomisk magt i den neoliberale tidsalder fulgte året efter (Bourdieu & Haacke, [1994]1995). To år tidligere var den bog, der udsprang af den konference, som Bourdieu havde organiseret sammen med James Coleman ved University of Chicago i april 1989 med det formål at konfrontere rivaliserende synspunkter vedrørende udsigterne for verdens sociologi, udkommet under titlen *Social Theory for a Changing Society* (Bourdieu & Coleman, 1991).

3. "Hvis jeg ønskede at fremlægge en sociologiens genealogi, ville jeg sige, at vi nederst finder Sokrates, den første sociolog. Filosofer ville blive rasede, fordi de gør krav på ham som grundlægger. Men i virkeligheden var han tydeligvis en person, der gik ud på gaderne for at stille folk spørgsmål, der spurgte en athensk general, hvad mod er, der spurgte Euthyfron, en from mand, hvad fromhed er, osv. Han udførte på en måde empiriske undersøgelser. [...] Han var en person, der utrætteligt bekæmpede modstykkerne til mine fjender i dag, eller i det mindste de venner, som jeg bekæmper med videnskabens våben, dvs. sofisterne: Mennesker, der taler om en uvirkelig verden, samtidig med at de foregiver, at den er virkelig, der placerer det virkelige uden for rækkevidde ved at indhulle det i ord, der imponerer (Bourdieu i Bourdieu & Chartier, 2010:44).
4. Bourdieu, der var bekymret for, at det uundgåelige sammenstød mellem et videnskabeligt og et etisk perspektiv på ulighed kunne forvirre seerne, takkede noget modstræbende ja til at deltage. Han gav angiveligt kun sit samtykke efter den udtrykkelige anmodning fra sin gamle mor, der havde en særlig veneration for Abbé Pierre. Den skurrende disharmoni mellem sociologen og abbeden og Bourdieus ubetingelige ubehag ved at deltage i tv-programmet er tydeligt helt fra programmets åbningsbillede, hvor værten Jean-Marie Cavada introducerer dem med disse højtidelige ord: "Her er to mænd, der er blandt de vigtigste her i slutningen af århundredet. De er forskellige, og alligevel dyrker de det samme felt: feltet for menneskelig lidelse, fattigdommens felt" (Freine, 1993).
5. Støttet af forskningsteamene under Centre de sociologie européenne (i forskellige konfigurationer siden 1968) inkluderede denne platform bogserien 'Le sens commun' i samarbejde med avantgardeforlaget Minuit (fra 1964 til 1991, efterfulgt af 'Liber'-serien i samarbejde med Editions du Seuil efter 1992) og 'den europæiske Review of Books' *Liber*, der blev udgivet en gang i kvartalet som tillæg til aviser på et dusin sprog og i et dusin lande (fra 1989 til 1998). Mulighederne blev forøget i 1995 gennem skabelsen af forlaget Raisons d'agir Éditions, der udgiver tynde og skarpe bind om sociologi, der er kogt ned til at formulere et stort sociopolitisk spørgsmål med henblik på en offentlig debat (Bourdieus egen bog *Om TV – og journalistikkens magt* ([1996]1998, lancerede satsningen) såvel som specialiserede samfundsvidenskabelige monografier, der tog en neo-bachelardiansk epistemologisk metode i brug (såsom Bourdieus *Science de la science et réflexivité* (2001, *Science of Science and Reflexivity*, 2004)).
6. Statistiske innovationer var afgørende for fremskridtene i Bourdieus teorier om socialt rum, klasse og felter, som påvist af Lebaron (2009), og disse fremskridt blev typisk præsenteret og forfintet i *Actes*.
7. Encrevé & Lagrave (2003) samler et rigt udvalg af skildringer af, hvordan det var 'at arbejde sammen med Bourdieu', skildringer skrevet af den lange række forskere, han uddannede, samarbejdede med og på den ene eller anden måde påvirkede ved École des hautes études en sciences sociales. Kapitlerne af Luc Boltanski, Robert Castel, Francine Muel-Dreyfus, Jean-Claude Passeron, Michel Pialoux, Monique de Saint-Martin og Gisèle Sapiro, tidligere og nuværende ansatte på Centre de sociologie européenne, er særligt oplysende i deres skildringer af de stimuli og de spændinger, der animerede den mobile sociologiske *cogitamus*, der gennem årene udviklede sig med Bourdieu som centrum.
8. Disse personlighedstræk skinner igennem i flere passager i Pierre Carles' dokumentarfilm om Bourdieus værk, *Sociology is a Martial Art* (2001). Dette blev også bekræftet i et interview, som han gav til den nationale radiostation France Inter nogle få dage før prisceremonien, og hvor han koket indrømmede: "Da jeg fik at vide, at jeg var blevet tildelt prisen, var jeg meget glad, men jeg tænkte med det samme på den prøvelse, som ceremonien ville være. [...] Det er sandt, at hvis jeg kunne få medaljen uden ceremonien, ville jeg være meget gladere. Men sådan er det, det er en del af de sociale forpligtelser, der følger med."
9. Alligevel var ceremonien ved at udvikle sig til lidt af en katastrofe: Bourdieu var meget tæt på at samle sine papirer sammen og forlade den "samlede gruppe af professorer" midt i sin forelæsning, da han, mens han afholdt den, indså, at det, der for ham var en "psykologisk løsning, var en handske i ansigtet på den symbolske orden, en krænkelse af institutionen, der forlanger fortælle af det arbitrære ved den institutionelle rite, der er i færd med at blive udført" (Bourdieu [2004]2006:143). Jeg befandt mig selv i det rum, hvor der var adgang for alle, og hvor forelæsningen blev vist på intern fjernsyn, og jeg husker tydeligt dette øjeblik: Bourdieu fumblede med sit ur, der røg ned på gulvet, han blev bleg og så ud, som om han var ved at besvime der midt på scenen. Forud for forelæsningen havde han i flere måneder ligget søvnløs om natten og var den selvsamme eftermiddag, hvor han skulle holde forelæsningen, så forfjamsket, at han for vild i Paris' gader på sin vej til Collège de France.
10. Bourdieu ([1984]1988:xxii–xvi, 105-12) diskuterer i *Homo Academicus* i detaljer 'helliggjorte kættene' inden for universitetsfeltet og deres institutionelle positionering og de specifikke strategiske dilemmaer, de kan befinde sig i.
11. To nobelpristagere i fysik, Pierre-Gilles de Gennes (1991, CNRS' guldmedalje i 1980) og Claude Cohen-Tannoudji (1997, CNRS' guldmedalje i 1996), var Bourdieus medstuderende på l'École normale supérieure i årene 1951-1954 (De Gennes gik på samme årgang, mens Cohen-Tannoudji begyndte, da Bourdieu gik på tredje år) såvel som kolleger på Collège de France. Bourdieu ([2001]2004:43-44) skitserer principperne bag deres forskellige sociale og videnskabelige livsbaner i *Science de la science et réflexivité*.
12. De institutionelle årsager til og skadelige konsekvenser af den centrale rolle, som filosofi og 'filosofisk journalistik' spiller i den franske intellektuelle felt, er analyseret af Bourdieu ([1984]1988: 256-70) og Pinto (2007). En af de internationale konsekvenser af dette er franske litterær-filosofiske teoris store eksport til og konstante succes på engelsksprogede universiteter, som analyseret af Bourdieu (1997) i hans herligt ironiske 'Passport to Duke'.

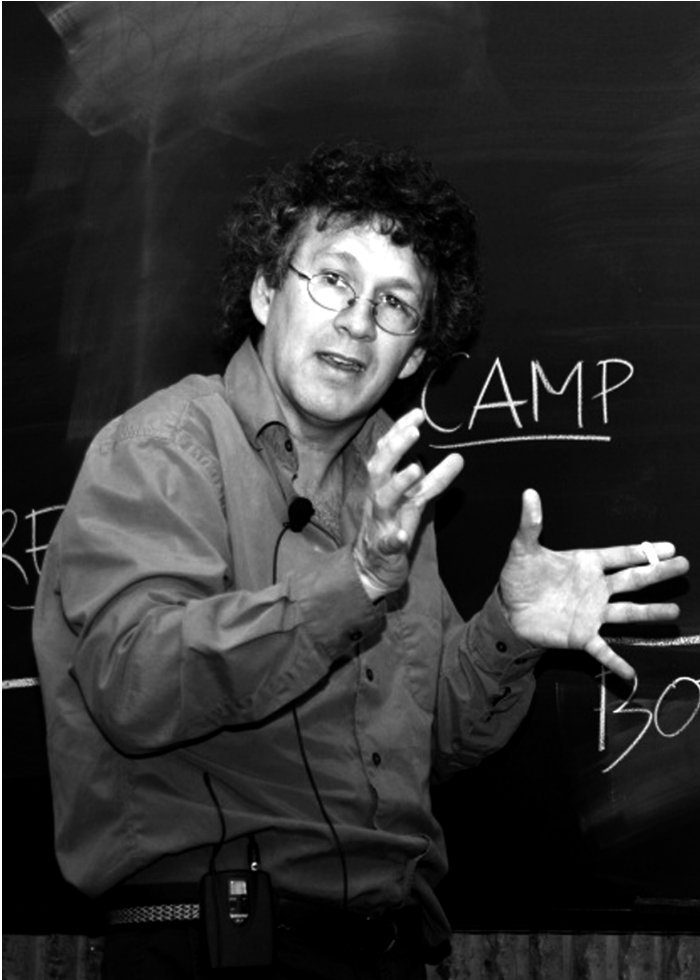
13. Efter en række drab på algeriske forfattere, der nåede et klimaks med snigmordet på Tahar Djaout i juli 1993, mødtes 60 intellektuelle på Bourdieus initiativ for at oprette en international organisation, hvis formål var at kaste lys over censur og tilvejebringe materiel støtte til forfulgte forfattere over hele verden (startende med dannelsen af et netværk af 'flygtningebyer', en sag, som Bourdieu senere præsenterede for Europa-Parlamentet). International Parliament of Writers blev således dannet i september 1993 (det blev opløst i 2004) med Pierre Bourdieu, Jacques Derrida, Édouard Glissant, Salman Rushdie og Christian Salmon i bestyrelsen. Formænd var i kronologisk rækkefølge Salman Rushdie, Wole Soyinka og Russell Banks. Organisationen udgav tidsskriftet *Autodafe*, der blev udgivet på fem sprog, og som især beskæftigede sig med det algeriske, bosniske og palæstinensiske spørgsmål. Se Bourdieu (1994) for en kort redegørelse for organisationens formål.
14. Blandt andet bragte *Le Monde* et sidelangt interview med Bourdieu (1993c) om medaljeceremonien, der fokuserede på hans ønske om at "opfinde en kollektiv intellektuel modelleret ud fra *les Encyclopédistes*" til det nuværende århundrede, mens det kommunistiske dagblad *L'Humanité* udgav et sidelangt uddrag fra talen med titlen 'En uelsket videnskabskab'. Bourdieu ([1996]2005) er en udvidet analyse af de sammenfiltrede relationer mellem det politiske felt, det journalistiske felt og det samfundsvidenskabelige felt.
15. Sintomer ([2006]2011) har en stimulerende diskussion af dialektikken i 'det universelles korporatisme' og 'fornuftens realpolitik' i Bourdieus værk og intellektuelle aktivisme.
16. Da medaljeceremonien fandt sted, var der gået et dusin år, uden at en eneste ung forsker, der havde studeret ved Centre de sociologie européenne, havde fået adgang til CNRS. Efter prisuddelingen blev dørene for de bedste af Bourdieus studerende gradvist åbnet.
17. "Sociologien frigør ved at frigøre os fra illusionen om frihed, eller mere præcist, den uberettigede tro på illusoriske friheder. Friheden er ikke en given størrelse, men en erobring, og en kollektiv en af slagsen. Og jeg beklager, at mennesker – i en smålig, narcissistisk libidos navn, opmuntret af en umoden benægtelse af virkeligheden – kan fratage sig selv det instrument, der kan gøre det muligt for dem at konstituere sig selv som egentlige – eller i det mindste som lidt mere – frie subjekter, gennem gentilegnelse (Bourdieu, [1987]1994:15-16). Dette tema står helt centralt i *La misère du monde* (se for eksempel Bourdieu et al., [1993]1999:627-9) og udtrykkes mest fyndigt i Bourdieus ([1998]2004) eftertænksomme hyldest til den algeriske etnolog og digter Mouloud Mammeri.
18. Denne begivenhed kaster også lys over Bourdieus tvedelte forhold til den sociale verden, der på én gang både forekom ham lysende klar og besværlig, og som både blev gjort mere mulig og mere forpint gennem hans sociologiske indsigt i den.
19. I årtier arbejdede Bourdieu, tyngt af den opfattelse, at han aldrig ville blive i stand til at kommunikere sin sociologiske vision og på ordentlig vis forklare konsekvenserne af sine teorier: "Jeg har

været så heldig at kunne leve i en temmelig stor ligegyldighed over for social medgang. Og jeg mindes, at jeg ofte tænkte, at i det omfang, jeg bestræbte mig på at forene kompetencer og intentioner, der sjældent forbindes med hinanden – navnlig de teoretiske og de tekniske – var det både sandsynligt og normalt, at jeg i lang tid ville blive misforstået og miskendt" ([2004]2006:94).

LITTERATURLISTE:

- Bourdieu, P. ([1980]2007) *Den praktiske sans*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. (1982) *Leçon sur la leçon*. Paris: Minuit. (Oversat til engelsk som A lecture on the lecture. I: Bourdieu, P.: *In Other Words*. Cambridge: Polity Press, revideret udgave 1994, s. 178-98).
- Bourdieu, P. ([1984]1988) *Homo Academicus*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. ([1987]1994) *In Other Words: Essays Toward a Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press, revideret udgave.
- Bourdieu, P. ([1989]1998) *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press. Original: *La noblesse d'état*.
- Bourdieu P. (1991a) Introduction à la socioanalyse. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 90:3-5.
- Bourdieu, P. (1991b) The peculiar history of scientific reason. *Sociological Forum*, 6(1):3-26.
- Bourdieu, P. (1992) La main gauche et la main droite de l'État. *Lignes. Revue trimestrielle: arts-littérature-philosophie-politique*, 15:36-44. (Genoptrykt i *Acts of Resistance*, Bourdieu, [1998]1999).
- Bourdieu, P. ([1992]1996) *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*. Cambridge: Polity Press. Original: *Les règles de l'art*.
- Bourdieu, P. (1993a) *The Field of Cultural Production*. New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, P. (1993b) A propos de Sartre. *French Cultural Studies*, 4:209-11.
- Bourdieu, P. (1993c) Il faudrait réinventer une sorte d'intellectuel collectif sur le modèle des Encyclopédistes. Interview with Franck Nouchi. *Le Monde*, den 7. december.
- Bourdieu, P. ([1993]1994) Rethinking the State: On the genesis and structure of the bureaucratic field. *Sociological Theory*, 12(1):1-19. Original: Esprits d'État: genèse et structure du champ bureaucratique.
- Bourdieu, P. ([1993]1996) Understanding. *Theory, Culture, & Society*, 13(2):13-37.
- Bourdieu, P. ([1993]1998) On the fundamental ambivalence of the State. *Polygraph*, 10:21-32.
- Bourdieu, P. (1994) Un Parlement des écrivains pour quoi faire? *Libération*, den 3. november.
- Bourdieu, P. ([1994]1996) The family as realized category. *Theory, Culture & Society*, 13(3):19-26. (Forkortet version genoptrykt i *Practical Reasons*, [1994]1998. Cambridge: Polity Press, s. 64-74). Original: 'À propos de la famille comme catégorie réalisée'.
- Bourdieu, P. ([1994]2008) *Af praktiske grunde: omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. ([1996]1998) *Om TV – og journalistikkens magt*. København: Tiderne Skifter.

- Bourdieu, P. ([1996]2005) The political field, the field of the social sciences, and the journalistic field. I: Benson, R. & Neveu, E. (eds.) *Bourdieu and the Journalistic Field*. Cambridge: Polity Press, s. 29-47.
- Bourdieu, P. (1997) Passport to Duke. *Metaphilosophy*, 28(4):449-55.
- Bourdieu, P. ([1997]2000) *Pascalian Meditations*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. ([1998]1999) *Acts of Resistance: Against the Tyranny of the Market*. London: Pluto Press.
- Bourdieu, P. ([1998]2004) The odyssey of reappropriation. *Ethnography*, 5(4):617-21.
- Bourdieu, P. ([2000]2003) *Firing Back: Against the Tyranny of the Market 2*. New York: New Press.
- Bourdieu, P. ([2001]2004) *Science of Science and Reflexivity*. Chicago, IL: University of Chicago Press. Original: *Science de la science et réflexivité*.
- Bourdieu, P. ([2002]2008) *The Bachelors' Ball: The Crisis of Peasant Society in Béarn*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. ([2004]2006) *Udkast til en selvanalyse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. (2012) *Sur l'État. Cours au Collège de France, 1989-1992*. Paris: Seuil & Raisons d'agir Éditions. (Undervejs som *The Invention of the State*. Cambridge: Polity Press).
- Bourdieu, P. (2013) Hyldest til sociologien (takketale). København: Social Kritik, 134:4-11.
- Bourdieu, P. & Chartier, R. (2010) *Le Sociologue et l'historien*. Paris: La Dispute.
- Bourdieu, P. & Coleman, J.S. (eds.) (1991) *Social Theory for a Changing Society*. Boulder, CO: Westview.
- Bourdieu, P. & Haacke, H. ([1994]1995) *Free Exchange*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. & Passeron J.-C. (1967) Sociology and philosophy in France since 1945: Death and resurrection of a philosophy without subject. *Social Research*, 34(1):162-212.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. ([1992] 2009) *Refleksiv sociologi: Mål og midler*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu P. et al. ([1993]1999) *The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society*. Cambridge: Polity Press. Original: *La misère du monde*.
- Brissot, J. (1993) *Portrait de Pierre Bourdieu*. Paris: CNRS Images/Femis (filmet i Beta SP).
- Calhoun, C.J., LiPuma, E. & Postone, M (eds.) (1993) *Pierre Bourdieu: Critical Perspectives*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Carles, P. (2001) *La Sociologie est un sport de combat*. Montpellier: CP Productions. (*Sociology is a Martial Art*: se den reviderede engelsksprogede version i den udvidede franske dvd fra 2007).
- Descombes, V. ([1979]1986) *Moderne fransk filosofi: 1933-1978*. Aarhus: Modtryk.
- Durkheim, É. ([1893]2000) *Om den sociale arbejdsdeling*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Durkheim, É. ([1912]1995) *The Elementary Forms of Religious Life*. Oversat til engelsk af K.E. Fields. New York: Free Press. Original: *Formes élémentaires de la vie religieuse*.
- Encrevé, P. & Lagrave R.M. (eds.) (2003) *Travailler avec Bourdieu*. Paris: Flammarion/Champs.
- Fournier, M. (2007) *Émile Durkheim, 1858-1917*. Paris: Fayard.
- Freine, S. (1993) Souffrances d'en France. Entretiens sur la situation sociale en France avec l'Abbé Pierre et Pierre Bourdieu. *La Marche du siècle*, France3, 14 Avril. (Tilgængelig på VHS Video, France3 Diffusion, 1 time, 28 minutter).
- Lebaron, F. (2009) How Bourdieu 'quantified' Bourdieu: The geometric modelling of data. I: Robson K & Sanders C (eds.) *Quantifying Theory: Pierre Bourdieu*. BerlI: Springer, s. 11-29.
- Pinto, L. (2007) *La Vocation et le métier de philosophe. Pour une sociologie de la philosophie dans la France contemporaine*. Paris: Seuil.
- Sartre, J.-P. ([1971]1981) *The Family Idiot: Gustave Flaubert, 1821-1857*. Chicago, IL: University of Chicago Press. Original: *L'Idiot de la famille*.
- Sintomer, Y. ([2006]2011) La critique intellectuelle entre corporatisme de l'universel et espace public. I: Müller, H.-P. & Sintomer, Y. (eds.) *Pierre Bourdieu. Théorie et pratique, perspectives franco-allemandes*. Paris: La Découverte, s. 207-22. (Delvist oversat til engelsk som Intellectual critique and the public sphere. I: Susen, S. & Turner, B.S. (eds.) *The Legacy of Pierre Bourdieu: Critical Essays*. London: Anthem Press, s. 329-46).
- Wacquant, L. (2004) Following Pierre Bourdieu into the field. *Ethnography*, 5(4):387-414.
- Wacquant, L. (ed.) (2005a) *Pierre Bourdieu and Democratic Politics: The Mystery of Ministry*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, L. (2005b) A sociological workshop in action: Actes de la recherche en sciences sociales. I: Kritzman, L.D. (ed.) *The Columbia History of Twentieth-century French Thought*. New York: Columbia University Press, s. 683-85.
- Wacquant, L. (2013) Symbolic power and group-making: On Bourdieu's reframing of class. *Journal of Classical Sociology* 13(2), undervejs.
- Weber, M. ([1918]2004) *The Vocation Lectures: Science as a Vocation, Politics as a Vocation*. Indianapolis, I: Hackett.

Loïc Wacquant er professor i sociologi ved University of California, Berkeley, og forsker ved Centre européen de sociologie et de science politique, Paris. Han er MacArthur Foundation Fellow og modtager af Lewis Coser Award of the American Sociological Association. Hans forskning spænder vidt, fra urban fordrivelse, etnisk og racemæssig dominans til straffestaten, indespærring, samfundsteori og fornuftens politik. Hans bøger er oversat til mere end 20 sprog og omfatter bl.a. trilogien *Urban Outcasts: A Comparative Sociology of Advanced Marginality* (Polity Press, 2008), *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity* (Duke University Press, 2009) og *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State* (Polity Press, 2013) såvel som *The Two Faces of the Ghetto* (2013).

På dansk findes 'Marginalitet i storbyerne' i SK nr. 52/53, 'Hensynsløs kritik af alt bestående' i SK nr. 100, *Fattigdommens fængsler* er anmeldt i SK nr. 118. Artiklen 'Den neoliberale stats opbygning: arbejdsregime, fængselsregime eller social utryghed' kan læses i SK nr. 119 og Christian Sandbjerg Hansens interview med Wacquant, 'Bourdieu's hjerte', i SK nr. 130. For mere information, se loicwacquant.net.